

Методично-інструктивні матеріали до курсу «Дошкільна лінгводидактика»

Практичне заняття № 1

Основи дошкільної лінгводидактики як науки

План

1. Дошкільна лінгводидактика як наука. Об'єкт, предмет та завдання дошкільної лінгводидактики.
2. Теорії виникнення мови.
3. Аспекти філософських позицій і законів, на які спирається дошкільна лінгводидактика, їх характеристика.
4. Природничо-наукові основи дошкільної лінгводидактики.
5. Внесок психологів та психолінгвістів у розробку проблем дошкільної лінгводидактики. Сутність понять "еґоцентричне мовлення", "соціо-логізоване мовлення", "внутрішнє мовлення".

Практичні завдання

1. Зробіть порівняльну характеристику теорій свідомого і несвідомого походження мови. Побудуйте схему (таблицю) на форматі А-4.
2. Опрацюйте статті (скласти тези, конспект), які присвячені поняттям «Мовлення», «Мова і мислення».
3. Покажіть взаємозв'язок «мови» і «мовлення», «мови» і «мислення». У яких випадках у роботі з дітьми дошкільного віку потрібно вживати терміни «мова» та «мовлення»? Проілюструйте свої міркування конкретними прикладами.
4. Дошкільна лінгводидактика послуговується психологічними поняттями «еґоцентричне мовлення», «соціологізоване мовлення», «внутрішнє мовлення». Хто з психологів об'єднав ці поняття? Як вони їх тлумачать? Як співвідносяться, на ваш погляд, ці поняття? Поясніть сутність кожного з них. Чи вживається у цьому співвідношенні поняття «зовнішнє мовлення»?

Практичне заняття № 2
Дошкільна лінгводидактика. Мета, завдання, зміст, засоби,
форми, методи, прийоми розвитку мовлення дітей

План

1. Мета і завдання з розвитку мовлення дітей дошкільного віку, їх зміст.
2. Напрями роботи з розвитку мовлення дітей. Їх характеристика.
3. Характеристика засобів розвитку мовлення дошкільників.
4. Форми організації мовленнєвої діяльності дітей. Категоріальні, змістові та структурні характеристики сучасного заняття. Карта розумових дій.
5. Методи і прийоми навчання дітей рідної мови в дошкільному закладі.
6. Аналіз змісту Базового компонента дошкільної освіти в Україні у частині мовленнєвого розвитку. Структура та зміст документа. Компетенції дошкільника у мовленнєвій діяльності.

Практичні завдання

1. Випишіть загальні показники мовленнєвого розвитку дітей кожного вікового періоду (за програмою розвитку дитини «Я у Світі»).
2. Опрацювавши теоретичний матеріал, випишіть методи і прийоми розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Визначте доцільність їх використання при організації різних форм мовленнєвої діяльності дітей. Заповніть таблицю 1.1.

Таблиця 2.1

Форма роботи	Методи	Прийоми	Доцільність використання

3. Порівняйте різні класифікації методів. Чим можна пояснити існування різних класифікацій методів розвитку мовлення? Висловіть свою думку щодо існуючих класифікацій.
4. Чи існує різниця між практичними та ігровими методами розвитку мовлення?
5. Базового компонента дошкільної освіти випишіть компетенції дошкільника у мовленнєвій діяльності.

Практичне заняття № 3
Історичний огляд становлення
і розвитку дошкільної лінгводидактики

План

1. Погляди Я. Коменського, В. Одоєвського, І. Срезневського на навчання дітей рідної мови.
2. Лінгводидактична концепція К. Ушинського.
3. Є. Тихеева – засновник методики розвитку мови дітей дошкільного віку.
4. Погляди С. Русової на розвиток мовлення дітей.
5. Внесок В. Сухомлинського в методику розвитку рідної мови дітей.

Практичні завдання

1. Розкрити зміст та особливості аналітико –синтетичного методу навчання грамоти К. Ушинського.
2. Проаналізуйте та визначте основну ідею праць С. Русової «В дитячому садку», В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям».
3. Опрацювати теоретичний матеріал та скласти порівняльну характеристику поглядів та положень науковців (К. Ушинський, І. Срезневський, С. Росова, І. Огієнко) щодо мовленнєвого розвитку дітей. Ввести в таблицю, зробити висновок.

	Дослідники	Основні положення	Спільне	Відмінне
1	К. Ушинський			
2	І. Срезневський			

3	С. Русова			
4	І. Огієнко			
	Висновки		...	

Практичне заняття № 4
Становлення і розвиток мовлення дітей раннього та дошкільного віку

План

1. Методика роботи з картинками в першій молодшій групі.
2. Характеристика мовленнєвих конструктів хлопчиків та дівчаток.

Практичні завдання

1. Підберіть ілюстративний дидактичний матеріал, який використовується для розвитку мовлення дітей першого року життя, другого року життя, третього року життя.
2. На основі опрацьованої літератури виділіть особливості мовленнєвої поведінки хлопчиків і дівчаток і подайте у таблиці 4.1

Таблиця 4.1

Характеристика мовленнєвої поведінки хлопчиків та дівчаток

Особливості мовленнєвої поведінки	Хлопчики	Дівчатка

3. Опрацюйте статті: М. І. Красногорського «Вища нервова діяльність людини»(А. Богуш. Хрестоматія, стр.17-18) та Т. О. Піроженко «Мовлення дитини як відображення розвитку форм спілкування» (там же стр.57).

4. Проаналізуйте одну статтю за даним алгоритмом:

1. Заголовок статті.
2. Автор(и) статті.
3. Звідки взята стаття.
4. Основна ідея статті (Основна ідея статті... Стаття при-свячена... В статті розглядається... Метою даної статті є дати читачеві

Практичне заняття № 5
Фонетична компетенція дітей раннього
та дошкільного віку

План

1. Особливості звуковимови дітей дошкільного віку.
2. Методика індивідуального обстеження стану звуковимови у дітей.
3. Методика виховання звукової культури мовлення у дітей.

Завдання

1. Опрацюйте статті за попередньо запропонованим алгоритмом: Д. Ельконін «Розвиток звукового боку мовлення» (хрестоматія стр. 573), В. Бельтюков «Про засвоєння дітьми звуків мови» (хрестоматія стр. 578).

2. Для ознайомлення дітей з артикуляційним апаратом придумайте і запишіть казку, використовуючи основні елементи цього фольклорного жанру. Наприклад: казка про веселого Язичка: «Жив собі на світі веселий Язичок. Жив він у своєму невеличкому будиночку. Цей будиночок – рот. Будиночок зачиняється і відчиняється...» (Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш; за ред. А. М. Богущ. Київ : Вища шк., 2007. 542 с. С. 300).

3. Підберіть систему вправ на розвиток:

- а) м'язів артикуляційного апарату;
- б) мовленнєвого дихання;
- в) фонематичного слуху;
- г) інтонаційної виразності мовлення.

Дотримуйтесь даного алгоритму: назва вправи; мета; хід вправи.

Практичне заняття № 6
Методика словникової роботи
в дошкільному закладі. Становлення граматичної правильності
мовлення, розвиток виразності
та образності мовлення дошкільників

Завдання

1. Опрацюйте статтю Д. Ельконіна «Розвиток словника» [5, с. 480].
2. Випишіть з Програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» завдання й зміст словникової роботи в різних вікових групах дошкільного закладу.
3. Підберіть 3–4 дидактичні вправи на закріплення засвоєних слів відповідно до схеми: назва вправи, мета, словник, зміст вправи.
4. Складіть тематичний словник «Поняття про час» для дітей старшого дошкільного віку та словник-мінімум на теми «Одяг» – для дітей молодшого дошкільного віку; «Транспорт»– для дітей старшого дошкільного віку.
5. Підберіть дидактичні вправи на узгодження числівників та прикметників з іменниками. Наприклад: «Червона вишня... про що ще можна сказати «червона»... (червона стрічка, червона полуниця, червона хустка)».

Практичне заняття № 7
Особливості розвитку діалогічного
та монологічного мовлення дітей

План

1. Навчання дітей розповіді за картинками.
2. Методика навчання дітей переказу літературних творів.
3. Методика навчання дітей розповіді з власного досвіду.
4. Методика навчання дітей творчої розповіді (с.472-507).

Завдання

1. Базового компонента дошкільної освіти випишіть зміст діалогічної та монологічної компетенції дитини-дошкільника. Цю інформацію введіть у таблицю.

Зміст діалогічної та монологічної компетенції дитини-дошкільника	
<i>Діалогічна компетенція дошкільника</i>	
<i>Монологічна компетенція дошкільника</i>	

2. Складіть конспект комплексного заняття-бесіди (формат А 4) з

мовленнєвого спілкування для старшої групи на одну із тем програми «Я у Світ» за будь-якою сферою життєдіяльності «Природа», «Люди», «Культура», «Я сам» в такій послідовності: 1) Ознайомтесь з програмовими вимогами до кожної теми, уміннями та навичками на кінець року. 2) Оберіть близьку для вас тему. 3) Доберіть пізнавальний матеріал, вірші, скороговки, лічилки, дидактичні, народні ігри, наочний матеріал, аудіозаписи. 4) Відповідно до структури заняття-бесіди розробіть **план-конспект**:

Тема: Зв'язне мовлення:... Граматика (числівник) :... Звукова культура:...

Мета:

Матеріал:

Хід заняття:

I. Вступна частина.

II. Основна частина.

III. Заключна частина.

3. Складіть зразок описової розповіді за планом:

- а) назва іграшки;
- б) зовнішні ознаки та властивості;
- в) матеріал, з якого її зроблено;
- г) функціональні властивості іграшки.

4. Складіть і запишіть 2–3 варіанти початку розповідей, закінчення яких пропонується дітям придумати самостійно: на тему природи; на тему ігор; на морально-етичні теми.

Практичне заняття № 8

Методика читання дітям художніх творів

План

1. Особливості читання художніх творів у різних вікових групах. Види бесід після художнього читання.
2. Методика роботи з художніми ілюстраціями (Н. Сакуліна, В. Єзикаєва, Т. Кондратович, А. Яковлічева, Г. Люблінська, Є. Тихеева та ін.).
3. Ознайомлення дітей з поетичними творами в різних вікових групах.

Завдання

1. З чинних програм розвитку та виховання дітей дошкільного віку («Я у Світі») випишіть завдання педагогічної роботи з ознайомлення дітей кожної вікової групи з художньою літературою (оформлення - формат А4).

2. Виберіть художній твір на морально-етичну тему для дітей однієї з вікових груп і складіть етичну бесіду, яку можна було б провести після читання даного твору. Сформулюйте завдання морально-етичного виховання, які розв'язуються у процесі бесіди (оформлення - формат А4).

3. Складіть «Скарбничку народної мудрості» (випишіть по 5 приказок, прислів'їв (різної тематики), загадок, скоромовок, потішок, лічилок). Оформлення - за власним бажанням (оформлення - формат А4, книжечка і т. д.).

4. Опрацюйте статті: Н. П. Орланової «Складання казок дітьми старшого дошкільного віку» (с.373); В. Сухомлинського «Кімната казки», О. Запорожець «Психологія сприймання дитиною-дошкільником літературного твору», Є. Фльоріна «Живе слово в дошкільному закладі», Н. Карпинська «Сприймання дітьми літературних творів», Н. Карпинська «Виразне читання вихователя» (с.613-641). На одну зі статей складіть тези (оформлення - на форматі А4).

Практичне заняття № 9

Методика практичного ознайомлення дітей з поняттями «слово», «речення», навчання дітей звукового аналізу слів. Методика ознайомлення дітей з поняттям «склад», «наголос», «наголошений склад»

План

1. Методика навчання дітей звуковому аналізу слів. Навчання усвідомленого читання.
2. Методика ознайомлення дітей з поняттям «склад», «наголос», «наголошений склад».
3. Підготовка руки дитини до письма.

Завдання

1. Опрацювати статті В. Л. Журової «Фонематичний слух дитини і її вміння здійснювати звуковий аналіз слів» та М. Кононикіної «Метод Монтесорі» (скласти питання до статей та дати на них відповіді).
2. Підготувати 2–3 дидактичні гри для ознайомлення дошкільників зі звуками, літерами, складами, словами, реченнями.
3. Скласти конспект заняття з розвитку мовлення з використанням виготовленого роздаткового матеріалу (формат-А4).

Практичне заняття № 10

Методика формування

оцінно-контрольних дій

у навчально-мовленнєвій діяльності

План

1. Сутність і характеристика оцінної діяльності.
2. Функції впливу оцінок на особистість дитини (Б. Ананьєв).
3. Передумови формування оцінно-контрольних дій у мовленнєвій діяльності дошкільників (Н. Анкудинова, А. Богуш).
4. Методика поетапного формування оцінно-контрольних дій.
5. Критерії сформованості оцінно-контрольних дій.
6. Методи і прийоми стимулювання дітей до оцінно-контрольних дій.

7. Дидактичні ігри, вправи, мовленнєві завдання і ситуації у формуванні оцінно-контрольних дій.

Завдання

1. Законспекуйте визначення понять: "оцінка", "оцінювання", "оцінні судження", "самооцінка", "взаємооцінка", "контрольні дії", "оцінні дії", "оцінно-контрольні дії", "оцінні еталони", "педагогічна оцінка", "оцінно-мовленнєві судження". Покажіть взаємозв'язок між даними поняттями.

2. Підберіть 3–4 дидактичні гри чи вправи, які сприяють формуванню оцінно-контрольних дій у дітей старшого дошкільного віку.

Практичне заняття № 11

Теоретико-методичні підходи до навчання

дошкільників елементів грамоти. Підготовка руки дитини до письма

1. Етапи початкового навчання читання (Д. Ельконін).
2. Технологія раннього навчання читанню М. Зайцева.
3. Алгоритм навчання читанню за методикою Глена Домана.
4. Гігієнічні і педагогічні вимоги до організації занять з підготовки руки дитини до письма.
5. Ознайомлення дітей з зошитом.
6. Ігри та вправи для розвитку дрібних м'язів руки.

Завдання

Завдання 1. Опрацювати та законспектувати (можна тези) статті В. Сухомлинського "Як ми вчилися читати і писати".

Завдання 2. Виділити і законспектувати етапи початкового навчання читання за Д. Ельконіним (стаття Л. Журової "Психологічні засади початкового навчання читання").

Завдання 3. Підготуйте 2–3 дидактичні гри для ознайомлення дошкільників з літерами, складами, словами.

Завдання 4. Ознайомтеся з експериментальними дослідженнями щодо навчання дошкільників елементів грамоти на сучасному етапі, проаналізуйте їх та занесіть результати до таблиці.

Таблиця

Сучасні наукові дослідження щодо навчання дошкільників елементів грамоти

№	Прізвище автора	Назва публікації	Основна характеристика	У чому полягає елемент новизни	Доцільність, переваги запропонованого методу, прийому

Література

1. Аніщук А. М. Дошкільна лінгводидактика : навч. посіб. 2-ге вид., доп. і переробл. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 317 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. Львів : Світ, 2003. 432 с.
3. Богуш А. М. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Практикум : навч. посіб. / А. М. Київ : Вища школа, 1995. 192 с.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методиканавчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / за ред. А. М. Богуш 2-ге вид., доповн. Київ : Видавничий дім «Слово», 2011. 704 с.
5. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дошкільника від народження до семи років : монографія. Київ : Слово, 2004. 376 с.
6. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / за ред. А. М. Богуш. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.
7. Выготский Л. С. Мышление и речь: психологические исследования / науч. ред. Г. Н. Шелогурова. Москва : Лабиринт, 1996. 416 с.
8. Дем'яненко С. Дітям про текст як мовленнєве поняття. *Дошкільне виховання*. 2003. № 9. С. 10–11.
9. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / упоряд. А. М. Богуш. Київ : Видавничий дім «Слово», 2005. Ч. 1. 2005 ; Ч. 2. 2005. 720 с.

10.Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі : навч. посіб. для студ. пед. ін-тів і учнів педучилищ /А. М. Богуш, Н. П. Орланова, Н. І. Зеленко та ін. ; за ред. А. М. Богуш. Київ : Вища школа, 1992. 414 с.

11.Рубинштейн С. Л. Избранные психологические труды. Москва : Наука, 1997. 463 с.